RBL
Midden-Gelre

September 2026

Schoolaanwezigheid in regio Midden-Gelderland

Hoe staat het ervoor?

1 Introductie

Schoolaanwezigheid betekent dat kinderen en jongeren zoveel mogelijk deelnemen aan onderwijs, binnen hun mogelijkheden. Het doel is dat alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen, op een plek waar ze zich welkom, veilig en gehoord voelen. Voor het stimuleren van schoolaanwezigheid is een schoolbrede aanpak nodig met een positieve en preventieve benadering voor alle leerlingen. Aandacht en activiteiten gericht op aanwezigheid op school dragen bij aan het verminderen van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Waar voorheen het accent vaak lag op de afwezigheid, zien we nu steeds meer een beweging naar nadruk op aanwezigheid. Ook in onze regio begint deze manier van kijken terrein te winnen. We zien dat scholen en netwerkpartners behoefte hebben aan meer kennis en informatie over schoolaanwezigheid. Het Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre (RBL) heeft met haar expertise hierin al een rol als aanjager.

Wat houdt de term schoolaanwezigheid in?

“Op het eerste oog lijkt de term schoolaanwezigheid een kwestie van woordkeus; in werkelijkheid gaat het om een paradigmaverschuiving. Denken in termen van aanwezigheid in plaats van verzuim betekent dat de focus verschuift van reactief handelen op basis van sancties naar proactief handelen op basis van ondersteuning. Het gaat over het voorkomen van verzuim en tijdig en adequaat interveniëren bij verzuim, door aan te sluiten bij de dieperliggende redenen van het verzuim. Een voorwaarde om deze omslag te kunnen maken is systematisch monitoren en analyseren van de aan- en afwezigheid van studenten. Zonder zicht op data en trends is het niet mogelijk om gerichte interventies in te zetten en te meten wat het effect daarvan is (Halberstadt & Brouwer-Borghuis, 2026).”

Er is veel onderzoek gedaan naar schoolaanwezigheid. Een actueel en bruikbare manier van werken is het piramideraamwerk voor schoolaanwezigheid.
Het raamwerk is in 2020 (in USA) doorontwikkeld tot het Multi-Dimensional Multi-Tiered System of Support (MD-MTSS). Het MD-MTSS-raamwerk voor school-aanwezigheid, dat onder andere inzet op preventie, datagestuurd werken en samenwerking in drie lagen van ondersteuning, kan helpend zijn bij het verleggen van de focus van schoolafwezigheid naar schoolaanwezigheid (Halberstadt & Brouwer-Borghuis, 2026).

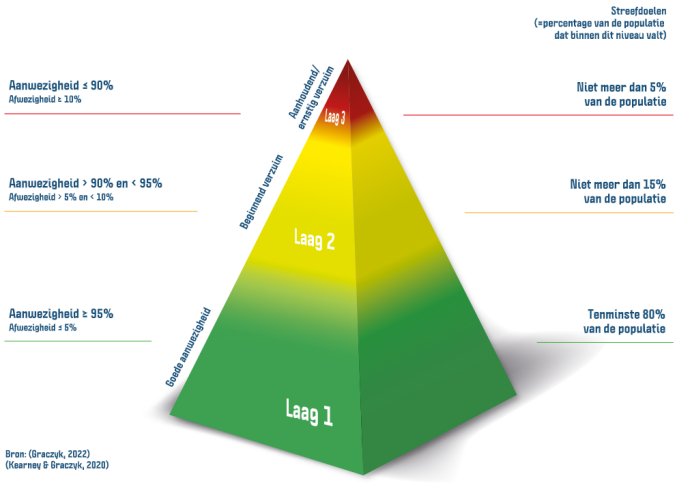

Het piramideraamwerk schoolaanwezigheid.
Bron: Kennisnetwerk Schoolaanwezigheid

Het blijkt succesvol: scholen die het implementeerden, zagen hun verzuimcijfers dalen. In Nederland is dit vertaald naar de aanpak voor ‘schoolaanwezigheid’.

Leidende principes

Voor schoolaanwezigheid gelden vijf leidende principes.

1. **Voor alle kinderen** — ondersteuning op basis van behoeften
2. **Systeembreed** — niet alleen focus op het individu
3. **Preventief** — voorkomen is beter dan genezen
4. **Samen-werkend** — data-ondersteund en oplossingsgericht
5. **Onderbouwd** — bewezen effectieve interventies

De implementatie van schoolaanwezigheidsbeleid vraagt om een structurele aanpak, die goed wordt gemonitord. Veel scholen richten daarvoor een speciaal schoolaanwezigheids-team (SAT) in. Een SAT bestaat idealiter uit een aanwezigheidscoach, een data-expert en iemand die kennis heeft van de gang van zaken binnen school zoals een teamleider, die de benodigde besluiten kan faciliteren. Met zicht op data en trends is het mogelijk om gerichte interventies in te zetten en te meten wat het effect daarvan is (uit: Folder Aan de slag met schoolaanwezigheid).

Kennisnetwerk Schoolaanwezigheid

Kennis over het raamwerk wordt in Nederland gedeeld door het Kennisnetwerk Schoolaanwezigheid (KNSA), gevormd door Ingrado[1], Steunpunt Passend Onderwijs en het Nederlands Jeugdinstituut. Sinds 2023 zijn er twee landelijke congressen georganiseerd, met als thema de cultuuromslag van het bestrijden van schoolverzuim naar het bevorderen van aanwezigheid.

> “
>
> Ik voel me welkom op school door het gevoel dat iemand naar me luistert en mijn mening waardeert.
>
> – Leerling

1. Kenniscentrum en beroepsvereniging voor leerplicht en doorstroompunt

2 Opdracht aan het RBL

Het Doorstroompunt heeft als wettelijke taak om voortijdig schooluitval te voorkomen voor jongeren tot 27 jaar, maar ook preventief te werken op eerdere momenten in de schoolloopbaan. Al een aantal jaren is bij leerplicht en doorstroompunt een verschuiving in gang gezet naar meer preventief werken. Ook de aandacht voor het voorkomen van thuiszittende jongeren sluit aan op de beweging van schoolaanwezigheid.

Uit onderzoek blijkt dat er bij schoolverzuim al snel achterstand ontstaat die voor leerlingen lastig is in te lopen. Verzuim kan al problematisch zijn wanneer meer dan 5% van de onderwijstijd wordt gemist; onze huidige wettelijke normen liggen veel hoger dan dat, wat onderstreept dat het bevorderen van aanwezigheid van groot belang is en daarmee het voorkomen van verzuim.

Scholen kennen hun leerlingen en voelen vaak al voordat er een meldplicht is aan dat verzuim zorgelijk is. Daar zetten zij al veel op in. Het RBL kan hierin een ondersteunende rol in spelen. Om nog sterker op schoolaanwezigheid in te kunnen zetten, hebben de gemeenten in de regio Midden-Gelderland het RBL gevraagd om te inventariseren hoe het ervoor staat in de regio. Vanaf het voorjaar 2026 is het RBL daarmee aan de slag gegaan aan de hand van onderstaande onderzoeksvragen.

Onderzoeksvragen

1. Wat gebeurt er binnen de regio Midden-Gelderland op het gebied van schoolaanwezigheid?
2. Zijn er al scholen (vo, vso, mbo) waar gewerkt wordt volgens het principe van schoolaanwezigheid?
3. Als dit al gebeurt: hoe is dit vormgegeven (organisatie, beleid, functionarissen)?
4. Als er nog niet zo gewerkt wordt: is er behoefte aan en wat is er nodig om een stap te zetten?
5. Welke rol kunnen/willen andere partners spelen in dit thema?

Daarnaast omvat de opdracht

- Het ophalen van good practices in Nederland, via afstemming met Ingrado;
- Het organiseren van een netwerkbijeenkomst met relevante partners;
- Het doen van aanbevelingen om schoolaanwezigheid in de regio verder te brengen.

3 Aanpak

1 Vooronderzoek

Om voldoende kennis op te doen over het thema hebben we diverse documenten over schoolaanwezigheid geraadpleegd (zie overzicht bronnen in de bijlage).

We bezochten bijeenkomsten van het Kennisnetwerk Schoolaanwezigheid (KNSA), dat professionals uit onderwijs en jeugdhulp, leerplicht, jeugdgezondheidszorg, onderzoekers en jongeren samenbrengt. Ook volgden we een workshop georganiseerd door Ingrado over de rol van leerplicht/DSP in de VS. En we brachten een bezoek aan mbo Zadkine in Rotterdam, dat als pilot werkt met een SAT.

Daarnaast zijn we uitgenodigd voor een deskundigheidsbevordering van de LingeRijn scholen, die actief met schoolaanwezigheid bezig zijn en ons een inkijk hebben gegeven in de praktijk van het implementatieproces.

2 Vragenlijst aan de scholen

In maart 2026 hebben we een vragenlijst uitgezet onder contactpersonen van alle vo-, vso- en mbo-scholen in Midden-Gelderland. Hierin werd gevraagd of scholen bekend zijn met het piramideraamwerk, hoe scholen werken met aanwezigheidsdata en of er interesse is in een verdiepend gesprek met het RBL.

3 Gesprekken met leerlingen

Het betrekken van jongeren bij het vinden van de juiste aanpak en passende oplossingen vinden we van groot belang. We hebben drie groepen leerlingen (vmbo-2, havo-4, mbo 23-jarigen) gevraagd naar hun mening over wel en niet aanwezig zijn op school, wat een goede reden is om niet aanwezig te zijn, en waardoor ze zich welkom voelen op school.

4 De inspiratiemiddag

Op 15 juni hebben we in samenwerking met Ingrado een bijeenkomst georganiseerd voor ruim 100 deelnemers: scholen, gemeenten, VGGM en jongerenwerk. Daar is informatie en kennis gedeeld en via een werksessie input opgehaald voor het vervolg.

4 Resultaten

De resultaten zijn gebaseerd op de reacties op de vragenlijst, de verdiepende gesprekken op de scholen, de opbrengst van de werksessie op de inspiratiemiddag en de gesprekken met de leerlingen. Deze bevindingen zijn het startpunt voor het vervolg.

42
scholen (vo, vso en mbo) ontvingen de vragenlijst

18
scholen hebben gereageerd

9
scholen kenden het piramideraamwerk

10
scholen wilden een verdiepend gesprek

Van de 10 scholen die om een verdiepend gesprek verzochten, hebben we er inmiddels 7 gesproken; we spraken met teamleiders, verzuimcoaches en mentoren. Bij RijnIJssel hebben we in samenwerking met Ingrado een workshop schoolaanwezigheid gegeven.

Wat doen scholen al aan schoolaanwezigheid?

Bijna alle scholen hebben interesse getoond om meer te weten te komen over schoolaanwezigheid. Een aantal scholen heeft al een SAT. Twee scholen zijn al van plan een schoolaanwezigheidsteam op te richten.

De scholen die al werken vanuit de focus op aanwezigheid geven aan dat ze:

- Een SAT hebben opgericht met daarin een aanwezigheidscoach, een data-analist en een MT-lid
- Regelmatig de aanwezigheidsdata analyseren om vroegtijdig te kunnen bepalen of ondersteuning nodig is
- Aandacht geven aan de communicatie met ouders[2] en leerlingen over deze visie

Ook andere scholen zetten interventies in die passen bij de visie op schoolaanwezigheid:

- Leerlingen 's ochtends verwelkomen bij de ingang ("sense of belonging")
- In de tussenuren sportactiviteiten aanbieden zodat de leerlingen op school blijven
- Bij afwezigheid meteen in de ochtend bellen
- Afwezige leerlingen actief opzoeken zodra ze weer op school zijn
- Leerlingen het gevoel geven dat ze gewaardeerd worden
- Preventieve gesprekken door de leerplichtconsulent bij beginnend verzuim
- Werken met de aanpak Gezonde School[3]
- Het koppelen van aanwezigheidsdata aan schoolresultaten
- Aan het begin van het schooljaar extra gesprekken voeren met de leerlingen die op basis van voorgaande schooljaren een hogere risico hebben op verminderde aanwezigheid

2. Daar waar ouders staat kan ook verzorgers gelezen worden.

3. Aanpak Gezonde School draagt bij aan de ontwikkeling van gezond leren, leven en ontwikkeling van leerlingen.

Vraagstukken van de scholen

Leerling en ouders

De Leerplichtwet maakt onderscheid tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Het onderscheid is in de praktijk soms moeilijk te maken. Ziekteverzuim staat geregistreerd als geoorloofd maar is een zorgelijk signaal (zeker als het vaak of kort is of juist langdurig). Het kan een uitdaging zijn om hier dan de juiste interventies op in te zetten. Sommige leerlingen zijn deels belastbaar vanwege medische of psychische redenen, hoe zorg je voor maatwerk?

Scholen zien dat betrokkenheid en voldoende kennis van het schoolsysteem bij ouders zeer helpend is bij de inzet op aanwezigheid. Scholen zijn op zoek naar goede handvatten om ouderbetrokkenheid te vergroten, ook wanneer er sprake is van taal- en cultuurverschillen.

Scholen realiseren zich dat leerlingen soms veel school-stress ervaren, bijvoorbeeld rondom toetsen. Zij willen leerlingen graag goed voorbereiden en voorkomen dat een leerling zich vanwege stress ziekmeldt. Ze vragen zich af: hoe helpen we de leerling, ouders en school hierbij?

Scholen willen hun leerlingen goed leren kennen, maar realiseren zich ook dat ze niet goed weten 'wat zich achter de voordeur van de leerling afspeelt'. Een goede relatie met de leerling en zijn ouders helpt om samen tot oplossingen te komen bij problemen. Goed contact met de leerling hoeft niet alleen bij de mentor te liggen, maar kan bijvoorbeeld ook met een jongerenwerker zijn. De uitdaging is met regelmaat: hoe hou je binnen school contact met elkaar over de leerling?

Binnen de school

Scholen beschikken al over data en hebben de aan- en afwezigheid goed in beeld. Maar hun vraag is: hoe nu verder? Hoe kunnen ze aan de hand van deze data ondersteuning bieden aan de leerlingen zodat de aanwezigheid toeneemt?

Scholen zijn zoekend op welke manier leerlingen en ouders zich mogen afmelden. Is er persoonlijk contact met school of gebeurt de afmelding via een systeem?

Hoe worden de mentor en aanwezigheids-coördinatoren gefaciliteerd bij hun taken in de registratie en gesprekken over verzuim? De mentor heeft een belangrijke rol in het contact met de leerling, de ouders en het aanspreken van de leerling op afwezigheid. De registratie van de aan- en afwezigheid van de leerling wordt veelal door de vakdocent of mentor gedaan. Hoe zorgen de scholen ervoor dat dit consequent gebeurt en dat het belang hiervan duidelijk is?

Bij ongeoorloofd verzuim merkt een school op dat ze nu nog geneigd zijn sancties te geven maar willen dit liever positief insteken, hoe kunnen ze dat doen?

Een veelgenoemd vraagstuk van scholen gaat ook over de beschikbare tijd om schoolaanwezigheid te implementeren in school.

Scholen geven aan dat ze meer informatie en kennis willen over schoolaanwezigheid. Er is behoefte aan het uitwisselen van kennis met scholen met een soortgelijke leerlingpopulatie en het ophalen en delen van succesvolle interventies met scholen in de regio. Ze vragen zich af hoe ze zich kunnen verdiepen in het onderwerp en hoe ze een SAT kunnen opstarten op school.

Wat levert schoolaanwezigheid volgens de scholen op?

Voor de leerling en ouders

- De leerlingen voelen zich gezien en gewaardeerd door de schoolprofessionals. Ze voelen zich verbonden met school en verantwoordelijk voor het leren. Ze hebben een fijne schooltijd.
- Door een hogere aanwezigheid kunnen leerling beter profiteren van het aanbod op school. Op de lange termijn hebben leerlingen meer ontwikkelkansen. Voor de leerlingen die het nodig hebben is een passend ondersteuningsaanbod.
- Ouders zijn betrokken bij school en ervaren steun bij vraagstukken rondom hun kind.

Voor school

- Er is verbinding met de leerling en ouders in een vroeg stadium, vóórdat er sprake is van verzuim.
- Docenten kennen de leerlingen en er is op tijd zicht op wat de leerlingen nodig hebben.
- Binnen de school geeft werken met schoolaanwezigheid een duurzame oplossing vanuit visie; wat leidt tot overzicht en rust, en minder adhoc werken. Mentoren ervaren eigenaarschap op de aanwezigheid van hun leerlingen.
- Schoolaanwezigheid leidt tot een hoger slagingspercentage. Wanneer leerlingen zich fijn voelen op school en gezien worden, wordt het risico op voortijdig schoolverlaten verkleind
- In de samenwerking met netwerkpartners kunnen scholen de hulp en ondersteuning aan leerlingen op een snelle en toegankelijke manier organiseren.

> “ Toen wij (basisschool) ziekmeldingen alleen per telefoon toelieten, daalde het ziekteverzuim meteen met ruim 50%.
>
> – Schoolleider

Wensen en behoeftes van scholen

Scholen geven het belang aan dat de visie schoolaanwezigheid schoolbreed wordt gedragen. Er is scholing nodig en gedeeld urgentiebesef zodat er gezamenlijk kan worden opgetrokken. De samenwerking met netwerkpartners wordt vanuit deze visie georganiseerd op gebied van kennisdeling, werkafspraken en individuele leerlingen. Directieleden kunnen vanuit hun rol ondersteunen en faciliteren. Ouders en leerlingen worden geinformeerd en betrokken bij het belang van aanwezigheid.

> Verzuim heeft direct effect op onderwijs (..dat de leerling krijgt), je mist niet alleen het leren, maar ook je peergroep, structuur en allerlei vaardigheden.
>
> – Deskundige

Wat zeggen de leerlingen?

Leerlingen komen naar school om hun diploma te behalen, voor hun vrienden en vanuit de verplichting van leerplicht. Ze voelen zich welkom bij docenten die op een ontspannen manier lessen combineren met gezelligheid. De behoefte aan persoonlijke aandacht van een mentor verschilt per leerling. Tussenuren zijn een reden om te verzuimen, en ook schaamte over mentale gezondheidsproblemen is een reden om niet naar school te gaan.

> **Ik kom met een glimlach naar school omdat ze wel veel leuke dingen organiseren.**

> Een reden om niet naar school te gaan is als de reistijd langer is dan de tijd die je op school bent.

> Als ik niet naar school kom voel ik me gemist door mijn vrienden, zij sturen mij een appje.

> Een goede reden om niet naar school te gaan is als ik me niet lekker voel of ziek ben.

Rol van netwerkpartners

De aanwezigheid van diverse netwerkpartners zoals jeugdartsen, jongerenwerkers, sociale teams en samenwerkingsverbanden op de inspiratiedag getuigt van betrokkenheid bij het thema. Scholen zien ook dat deze netwerkpartners een belangrijk rol spelen om schoolaanwezigheid te vergroten. Hoe zij kunnen en willen bijdragen moet samen verder verkend worden.

> De korte lijntjes met school helpen om de jongere samen te motiveren zijn school af te maken
>
> – Jongerenwerk

> Signalen van ziekteverzuim wil je vóór langdurige afwezigheid in beeld krijgen, zodat je kan zien wat een jongere nodig heeft
>
> – Jeugdarts

5 Vervolg

Wij zien een rol voor het RBL om schoolaanwezigheid verder uit te werken in de regio. We werken in onze kernopdracht al nauw samen met jongeren, ouders, scholen, sociale wijkteams en alle netwerkpartners. Daarnaast hebben we de schoolloopbaan van alle leerlingen in beeld. De scholen geven daarbij duidelijk de behoefte aan meer kennis over schoolaanwezigheid nodig te hebben en een organisatie die ze daarbij kan ondersteunen.

Het RBL ziet een rol in het aanjagen van het denken in schoolaanwezigheid op de scholen. Dat kunnen we doen door de scholen te ondersteunen in het opzetten van een schoolaanwezigheidsteam (SAT) en het implementeren van interventies voor alle leerlingen.

Ook bouwen we aan een regionaal netwerk van scholen/SAT-betrokkenen en faciliteren wij uitwisseling van ervaringen. Voor dat netwerk zullen wij regelmatig kennissessies organiseren. Daarnaast vervullen we een schakelfunctie bij het koppelen van regionale initiatieven aan landelijke ontwikkelingen, zodat de actuele kennis wordt verspreid in de regio.

Overkoepelend willen we verder aanjagen dat wat in gang gezet is: namelijk het denken in schoolaanwezigheid en daarmee een ononderbroken schoolloopbaan voor al onze jongeren.

Bronnen

1. Steunpunt passend onderwijs. (2024). Aan de slag met schoolaanwezigheid. Aan-de-slag-met-schoolaanwezigheid-september-2024-spreads.pdf, van https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/document/publicatie-aan-de-slag-met-schoolaanwezigheid/

2. Kennisnetwerk schoolaanwezigheid. (2025). Samen werken aan schoolaanwezigheid met het piramidenetwerk; knsa-samen-werken-aan-schoolaanwezigheid-met-piramideraamwerk-20260126-60618.pdf, van https://ingrado-backend-production.ams3.digitaloceanspaces.com/uploads/knsa-samen-werken-aan-schoolaanwezigheid-met-piramideraamwerk-20260126-60618.pdf

3. Halberstadt, R., & Brouwer-Borghuis, M. (2026). Vroegsignalering en maatwerk: de sleutel tot meer studentaanwezigheid. Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd op 31-08-2026, van https://www.onderwijskennis.nl/node/7648/